

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 3

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 796 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-martda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Экологические и альтернативные заполнители для бетона в условиях Узбекистана.....	10
Акрамов Хуснитдин Ахрарович, Тохиров Жалолиддин Очилович, Самадов Хомид Самандарович	
Investitsion marketingni rivojlantirish asosida mintqa investitsiya jozibadorligini oshirish	16
Ahmedov Alim Babaniyazovich	
O'zbekistonda yashil budjetlashtirish, energiya samaradorligi va issiqxona gazlari emissiyasi.....	22
Pulatov Dilshod Haqberdiyevich, Qulliyev Ulug'bek Mirzayevich, Mamanov Alisher	
Development of the Digital Economy as a Trigger of the Economic Growth of the New Uzbekistan.....	28
Luiza Sayfullovna Makhmutkhodjaeva, Umarova Shahnoza Akbarovna	
Oliy o'quv yurtlarida matematik statistikani o'qitishning xususiyatlari.....	34
Shamsiyev Damin Najmiddinovich, Aymatova Farida Xo'razovna	
Turizm tadbirkorlikning o'ziga xos xususiyatlari	37
Mardonova Dilafruz Kosimovna	
Oziq-ovqat xavfsizligi ta'minoti: O'zbekistonda mayonez importini notarif tartibga solish va ichki ishlab chiqarishni rivojlantirish istiqbollari.....	41
Muratova Shohista Nimatullayevna, Nomozov Azizbek Xayrulla o'g'li	
Mamalakatimizga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda qimmatli qog'ozlar bozorining o'rni va roli	46
Akramov Azamat Ramziddinovich	
Mamlakatning iqtisodiy va ekologik rivojlanishida elektromobil sanoatini rivojlantirishning ahamiyati	53
Iminov Mahmudjon Azimjon o'g'li	
Hududiy eksport salohiyatini oshirishning marketing strategiyasi.....	60
Jiyamuratov Rustam Nuridinovich	
Turistik kompaniyalar moliyaviy barqarorligini baholash usullarini takomillashtirish kompaniya moliyaviy barqarorligini ta'minlashning muhim mezon.....	65
Jo'rayev Behzod Nuraliyevich	
Iste'molchilarni xulq-atvori modellari asosida marketing strategiyalarini shakllantirish.....	70
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	75
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarning o'rni.....	80
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi	
Innovatsion menejment va raqamli transformatsiyalarni joriy etishning metodologik asoslari.....	84
Quldoshev Asliddin Tursunovich	
Strategik boshqaruvda xususiy kapital samaradorligini baholash.....	89
Nasriyeva Zebiniso A'zam kizi, Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
Mintaqalarni innovatsion rivojlantirish istiqbollari tashkiliy tuzilmalarini takomillashtirishni boshqarish yo'llari	100
Xodjamuratova Gulbaxar Yuldashevna	
Meva-sabzavot eksporti barqarorligini ta'minlashning ekonometrik tahlili	105
Shamsiyeva Feruza Muratxodjayevna	
Зарубежный опыт активизации экономической активности домохозяйств.....	111
Бердиев Гайрат Ибрагимович, Маликова Севинч Телман кизи, Люсиков Артемий Александрович	
The Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth: A Case Study of Uzbekistan.....	116
Abdulla Ibragimov, Keldiyorov Shakhriyor Ilyos O'g'li	

Mintaqada sanoat ishlab chiqarish rivojlanishining kambag'allikni qisqartirishdagi ahamiyati	121
Abdullayev Habibullo Asadulla o'g'li	
Global iqtisodiyot sharoitida islom moliyasi mezon va tartiblarini joriy etishdagi muammolar va yechimlar	125
Abduvosidova Gulandom Abdurashid qizi	
Amerika Qo'shma Shtatlari tajribasida biznes subyektlarini toifalarga ajratish amaliyotining xususiyatlari	131
Akobirova Nodira Najmiddin qizi	
O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligini innovatsion rivojlanish yo'llari	135
Axmedova Nafisa Amirddin qizi	
Strategic directions of integration of Uzbekistan into the international hospitality industry	140
Bekmurodova Laylo Tursunmamatovna	
Surxondaryo viloyatida parrandachilikni rivojlantirish ko'rsatkichlarini prognozlash va modelashtirish	144
Bobomuratov Imomqul Islamovich	
Mamlakatimizda chorvachilik mahsulotlarini yetishtirishning hozirgi holati va uning tahlili	149
Talipova Dilfuza Nabiyeвна	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish	154
Erkinxojiyev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Analysis of the Influence of Macroeconomic Indicators on State Budget Tax Revenue	158
Meyliev O. R., Gofurova K.	
Mahalliy budjet xarajatlarini hududlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri	166
Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li	
Influence of Digital Technologies on Economic Growth of the Republic of Uzbekistan	170
Igamberdiyeva Kunduz Ergashevna	
Transmilliy kompaniyalarning tashqi bozorlar uchun marketing strategiyalari va marketing tadqiqotlarini o'tkazish amaliyoti	174
Jo'rayeva Zilola Turobovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari	178
Kamilova Iroda Xusniddinovna	
Korxonalarda inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv tizimini takomillashtirish	183
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Tijorat banklari faoliyatida onlayn tizimlarining tutgan o'rni va ularning rivojlanishi	188
Raxmataliyev Muzaffar Eshdavlatovich	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik faoliyatining ta'sirini baholashning nazariy asoslari	194
Fayziyeva Dilsuz Bahodirovna	
O'zbekiston Respublikasini "yashil" iqtisodiyotga o'tish samaradorligini oshirish	200
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li	
Andijon viloyatida kambag'allik darajasini qisqarishiga ta'sir etuvchi ko'rsatkichlar	214
Musaeva Ziyoda Allayarovna	
O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligi eksportida marketing muammolari	218
Musyeva Shoirazimovna, Agzamov Avazxon Talgatovich	
Respublikamizda parranda bosh sonining hozirgi holati va uning istiqbollari	223
Akramova Nargiza Axrorovna	
Menejmentda ishbilarmonlik kommunikatsiyalaridan foydalanishda optimal strategiyalarini qo'llash shart-sharoitlari	227
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Shadiyeva Madina Djaloliddin qizi	
Raqamlashtirish sharoitida innovatsion faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari	231
Nazarova Latofat Toirjon qizi	
O'zbekistonda masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirishdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari	235
Nurmuxammedov Matlab Yunusovich	

Davlat aktivlarini samarali boshqarish hamda nazorat qilishni takomillashtirish.....	240
Mirzayev O., Nazarov G'ayrat Olim o'g'li	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	246
O. U. Shomurodov, Z. U. Uroqov, A. T. Ablahatov, A. A. Suyarov, J. S. Urazov	
Methodological Aspects for Branding in Private Schools.....	251
Odilova Sitora Sayfitdin qizi	
Совершенствование процедуры оценки эффективности и результативности расходов государственного сектора.....	256
Олимов Элёр Фазлиддин угли, Искандаров Суннатилло Бахриддин угли	
Logistika xizmatlari samaradorligini oshirishda blokcheyn texnologiyalardan foydalanish	261
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
Markaziy Osiyoda energetika bozorini rivojlantirishning kelgusi istiqboli va imkoniyatlari.....	267
Saidov Mash'al Samadovich, Umarova Irodaxon Nuraliyevna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda sug'urta bozorining innovatsion usullaridan foydalanishning konseptual asoslari	275
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Oliy ta'limda boshqaruv strategiyalari va ularni amalga oshirish mexanizmi.....	279
Saidqulova Firuza Farmonovna	
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromadlarini soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari	283
Salimov Sherzod Baxtiyorovich	
O'zbekiston Respublikasidagi mavjud suv resurslarining iqtisodiy holati tahlili	288
Shanazarova Gulyora Baxtiyarovna	
Tijorat banklari kredit risklarini kamaytirish yo'llari.....	294
Tulkinova Maftuna Anvarbek qizi	
The use of Intellectual Systems in the Improvement of the Educational Process Management System in Higher Educational Institutions	303
Umarova Dilfuza Rakhmatilla qizi	
Oliy ta'lim tizimida yangi iqtisodiy mexanizmlarni shakllantirish.....	307
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Global iqtisodiy sharoitida moliyaviy hisobotlar auditida muhimliklarni baholashni xalqaro standartlar asosida takomillashtirish	311
Xasanova Nasiba Tolliboy qizi	
Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni tashkil etish istiqbollari.....	314
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Oliy ta'lim muassasalarida gibril bulut xizmat modelini qo'llash mexanizmini ishlab chiqish	319
Zaripov Bahodir Bobomurod o'g'li	
Роль инвестиций в системе железнодорожного транспорта в Республике Узбекистан	325
Акбарова Лайло Упашевна	
Gidrotexnik inshootlar betonlarini samaradorligini tahlil qilish va oshirish natijalari.....	330
Asqarov B. A., Karimov M. U., Xolmirzayev S.T., Obidjonov J. T.	
Maxsus iqtisodiy zonalar hududiga jalb etilgan investitsiyalar to'g'risida	334
Davlayev G'olib Ashurovich	
Yangi xizmat turi xizmatlar sohasini innovatsion boshqarishning metodologiyasi	337
Djurayeva Dilnoza Davron qizi	
Mintaqalar innovatsion salohiyatini baholashning uslubiy yondashuvlari.....	343
J. A. Ismatullayev, D. X. O'rinov	
Milliy qayta sug'urtalovchilarning xalqaro sug'urta bozoriga kirib borishi va kutilayotgan xavf-xatarlar	348
Jorabayev Jasur Abduraxmanovich	

Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida tovarlar auditi natijalarini auditorlik hisobotida aks ettirish tartibi	354
Ibragimov M. M., Ergashev O. F.	
Turistik destinatsiyalarni tashkil etish va rivojlantirishning xorijiy tajribalari	358
Karimov Anvar Aktam o'g'li	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	362
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Iqtisodiy xavfsizlikning institutsional tizimini tadqiq etishga uslubiy yondashuvlar.....	367
Mamatov Axmetjon Atajanovich, Allaberganov Zakir Gayibovich	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarini	373
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Paxta-to'qimachilik klasterlari eksport faoliyatini rivojlantirishning xorij tajribasi.....	380
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Korxonalar raqobatbardoshligini oshirish muammolari va dolzarb vazifalari	386
Musyeva Shoiraz Azimovna	
Устойчивый и инклюзивный рост: взаимосвязь экономического прогресса с социальным равенством и экологическим управлением	390
Нодирбек Холбаев	
Mintaqalarni investitsion jozibadorligini taraqqiyot strategiyasiga ta'sirini statistik baholash.....	396
Nuriddinov Zufar Akbarovich	
Финансирование каракулеводства: преодоление финансовых вызовов в пустынных регионах Узбекистана	402
Нуриллаев Жамолиддин Ярашевич	
O'zbekiston investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish.....	408
Oybek Elmuratov	
Intellectual mulkning iqtisodiy mazmuni va tarixiy rivojlanish bosqichlari	411
Maxmudova Nargiza Davlyat qizi	
Implementation and use of Digital Technologies in Logistics Abstract.....	416
Kushakova Mamura, Koshakova Mukhlisa Surat qizi	
Innovatsion iqtisodiyot tushunchasining mazmun mohiyati	421
Abduqaxorov Bekzod O'tkir o'g'li	
Raqamlashtirish iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshligini oshirish omili sifatida.....	426
Mamajonova Durdonahon Mamaruzi qizi	
O'zbekistonda tashqi savdoni notarif usullar orqali tartibga solishning mamlakat iqtisodiyotiga ta'siri.....	431
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Инновационные методы переработки горных отходов для экологической устойчивости в Узбекистане	437
Аскарлов Бахтиер Аскарлович, Собирова Мукаддас Хамидуллаева	
Опыт зарубежных стран по стимулированию производства сельскохозяйственной продукции и перспективы внедрения в Узбекистан.....	442
Холиков Сулаймон Уткир угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda strategik boshqaruv hisobini tashkil qilishning uslubiy jihatlarini.....	447
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishni statistik tahlili.....	452
Sayfullayev Siddik Nosirovich	
Sug'urta tashkilotining innovatsion risklarini baholash.....	457
Sattorov Shoxrux Maxmudjon o'g'li	

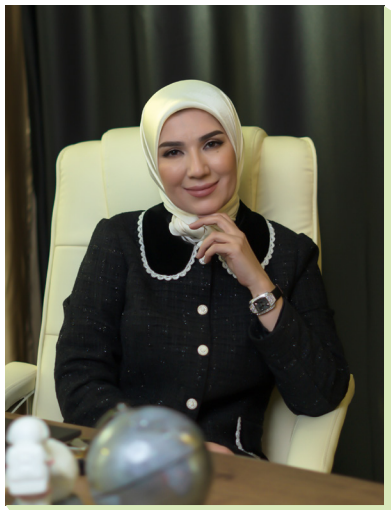
Kapital bozori rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari	462
Turdiyeva Uzayda Omirbayevna	
Адаптивный искусственный интеллект в управлении человеческими ресурсами	469
Хайдарова Малика Шокирджановна	
Oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy mablag'lardan samarali foydalanishga xizmat qiluvchi zamonaviy va istiqbolga mo'ljallangan huquqiy asoslarning yaratilganligi to'g'risida	478
Xayriddinov Shuxrat Botirovich	
Investitsiya loyihalariga ta'sir qiluvchi risklarni sifat jihatdan baholash usullarining o'ziga xos xususiyatlari	482
Shaislamova Nargiza Kabilovna	
Tijorat banklari tomonidan investitsion loyihalarni kreditlash tartib va ularni takomillashtirish yo'llari	491
Yunusova Ozoda Anvarjon qizi	
Hududlar iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda soliq salohiyatini oshirishning nazariy jihatlarini	498
E. N. Raximov	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi	504
Avazov Ilxom Ravshanovich	
Inson resurslarini boshqarishning innovatsion usullarini joriy etish vositalarini ishlab chiqish	509
Djuraeva Guzal Shavkatovna	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish	513
Erkinxojiyev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Korporativ qimmatli qog'ozlar asosida korxonalarni moliyalashtirishning ilg'or xorij tajribalari	517
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
The impact of corporate governance on firm performance and financial stability	524
Muhammadyor Yunusov	
Mintaqalarda kamg'allik darajasini pasaytirish va xorij tajribasidan foydalanish yo'llari	537
Musulmonova Shahlo Nasriddinovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash soliq ma'muriyatchiligini samarali tashkil etish yo'llari	541
Mutalova Dilorom Maxamadjanovna, Kenjaboyeva Nigina	
Iqtisodiy savodxonlik hamda tadbirkorlik qobiliyati o'rtasidagi to'g'ri nisbatdagi bog'liqlik munosabatining fundamental asoslari	544
Tuxtayeva Muyassar Shovkat qizi	
Korxonalarning bankrotlik riskini baholashning xalqaro modellari	550
Umarova Hulkar Umidulloyevna	
O'zbekistonda korxona boshqaruvida kadrlar salohiyatidan foydalanish amaliyotini rivojlantirishning xorij tajribasi	555
Do'stova Aziza Qahramonovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida boshqaruv tizimining xususiyatlari	559
Iroda Majidova	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning muhim xususiyatlari	565
Mirzayev Qulmamat Jonuzoqovich, Shukurov Tohirjon Izzatullo o'g'li	
Qandolat mahsulotlari bozorida marketing tadqiqotlarini asosiy yo'nalishlari	569
Tuychiyeva Vasila Faxriddin qizi	
“Зелёная экономика” как фактор повышения экономического роста страны	573
Тураева Адиба Икрамовна	
Oilada sarf-xarajatlar samarasiga erishishning muhimligi	580
Xasanov Rustam Rabimovich	
Aholi farovonlik darajasidagi farqlarni tartiblash yo'nalishlari	583
Xasanov Rustam Rabimovich, Turdiyev Zoxidjon Rustamovich	

Совершенствование оценки стоимости объектов недвижимости в Узбекистане на основе зарубежного опыта.....	588
Хомитов К. З., Халилова Л. Ш.	
Mamlakatimizda qishloq xo'jaligida kooperatsiya munosabatlarini rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ahamiyati.....	594
Choriyeva Nigina Kaxramonovna	
Davlat xaridlari tizimini takomillashtirish yo'llari	598
Alimbayeva Sevara Alimbayevna	
Yengil sanoatni rivojlanishida Germaniya tajribasi.....	601
F. Jumaniyazova, G'ulomov Ibroxim Rustam o'g'li	
The efficiency of usage of Islamic finance instruments in security market.....	607
Khasanov Umarbek Begmat ugli	
Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanishning xorijiy tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari.....	613
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini tashkil qilinishining hozirgi holati va muammolari	621
Nutfulloev Tolib G'olib o'g'li	
Mehnat bozorida raqamli texnologiyalardan foydalanish metodologiyasini takomillashtirish	627
Maxammadiyev M. M.	
Ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish sharoitida mahsulot tannarxini optimallashtirish asoslari.....	632
Narzullayeva Gulchehra Salimovna	
Elektron pullarni rivojlantirish yo'llari	636
Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Egamberganov Mirzabek Odilbek o'g'li	
Загрязнение окружающей среды в Узбекистане: проблемы, причины и пути решения	644
Ишонкулова Феруза Асатовна, Шукуров Тимур Умидович	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarini transformatsiyalash modeli orqali takomillashtirish	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeвна	
Land Tax Received From Individuals and its Share in the Budget of the Republic of Uzbekistan	656
Hakimov Feruz Khurshid ugli	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyot va iqlim o'zgarishi bilan bog'liq xarajatlar tahlili.....	659
Isaxonova Ruxshona Muzaffar qizi, Sharapova Mashxura Azadovna	
Qurilish xizmatlari ma'lumotlar tizimini takomillashtirish imkoniyatlari.....	665
Nurfayziyev Zayniddin Boymurodovich, Nurfayziyev Elyor Zayniddinovich	
Ipotekali kreditlashni rivojlantirishning xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda tatbiq etish yo'llari	670
Turdiyev Shaxriddin Erxonovich	
Suv resurslaridan foydalanishda xorij tajribalari	675
Berdiyev Anvar Abdivaliyevich	
Auditda yetarli va mos dalillarni to'plash tartibi	681
Meliyev Isroil Ismoilovich	
"Yashil" iqtisodiyot konsepsiyasining shakllanishi va rivojlanishi.....	686
Urunbayev Saparbek Samatovich	
Uy-joy fondini boshqarish samaradorligini oshirishning ustuvor yo'nalishlari.....	692
Xolmuradov Raxmatilla Ne'matillaevich	
O'zbekiston mahsulotlarining tashqi bozordagi raqobatbardoshligi xususiyatlari va onlayn platformalar.....	699
Baymuradov Shoxrux Maxmudovich	
Factors affecting investment attractiveness in the global investment landscape.....	704
Otaboev Akhmed Makhsudbek o'g'li, Juliana Juliana, Fazliddin Nasriddinov	

Xalqaro migratsiyaning O'zbekiston mehnat bozori va inson kapitaliga ta'siri.....	709
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Анализ и оценка естественного освещения помещений образовательных учреждений.....	714
Пирмухамедова Шахноза	
Актуальные вопросы укрепления доверия населения к банковской системы Республики Узбекистан...	719
Рузибоева Нилуфар Тулкин кизи	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	725
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Iqtisodiyotni rivojlantirishda erkin iqtisodiy zonalarini tashkil etishning afzalliklari va muammolari	730
Axmedova Dilbar Buronovna	
Natijaga yo'naltirilgan budjetlashtirishda sog'liqni saqlash muassasalarini moliyalashtirishning mohiyati.....	734
Ishmanova Diana Nurmamadovna	
Oziq-ovqat sanoatini tashkiliy-iqtisodiy jihatdan rivojlanti-rishning nazariy asoslari	737
Muxtorova Madina Azamat qizi	
Ipoteka kreditlari sohasidagi islohotlar va kelajakdagi istiqbollar.....	741
A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari	746
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Budjet ijrosini samarali ta'minlashda davlat xaridlarining ahamiyati.....	752
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li, Fayzullayeva Zilola Ravshanovna	
Aholi sog'ligi – milliy boylikning tarkibi va jamiyat taraqqiyotining muhim shartidir.....	763
Djumabayeva Shaira Xalillayevna	
Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari: hisob siyosati.....	769
Rizayev Nurbek Kodirovich, Mamatova Charos Shavkiddinovna	
Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsion muhitning o'rne	778
Valiyeva Sayyora Xushbaqovna	
Davlat ishtirokidagi korxonalarda korporativ ijtimoiy mas'uliyat ("Rossiya temir yo'llari" OAJ misolida).....	784
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Saidqulov Avazbek Botirqul o'g'li	
Raqamli transformatsiyaning O'zbekistonning investitsion jozibadorligiga ta'siri.....	790
Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li, Markabayeva Jansaya Aybek qizi	

TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN INVESTITSIYA LOYIHALARINI MOLIYALASHNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI

Kamilova Iroda Xusnitdinovna

PhD, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Bank ishi va investitsiyalar kafedrası dotsenti

Annotatsiya: Maqolada rivojlangan xorijiy mamlakatlarning investitsiya loyihalarini moliyalashtirish yo'nalishidagi tajribalari o'rganildi. O'zbekiston tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalari tahlil qilinib ularni moliyalashtirishdagi muammolar aniqlandi. Ushbu yo'nalishdagi muammolarni bartaraf qilish bo'yicha amaliy taklif va tavsiyalar keltiriladi.

Kalit so'zlar: tijorat bank, moliyalashtirish, investitsiya, loyiha, kreditlash amaliyoti, yalpi ichki mahsulot, aholi bandligi, kredit portfeli.

Abstract: The article examines the experience of developed foreign countries in financing investment projects. Commercial banks of Uzbekistan analyzed investment projects and identified problems in their financing. Practical proposals and recommendations for solving problems in this direction are presented.

Key words: commercial banking, financing, investment, project, lending practice, gross domestic product, employment, loan portfolio.

Аннотация: В статье изучен опыт развитых зарубежных стран по финансированию инвестиционных проектов. Коммерческие банки Узбекистана проанализировали инвестиционные проекты и выявили проблемы в их финансировании. Представлены практические предложения и рекомендации по решению проблем в этом направлении.

Ключевые слова: коммерческий банкинг, финансирование, инвестиции, проект, практика кредитования, валовой внутренний продукт, занятость населения, кредитный портфель.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasini rivojlantirish strategiyasida tijorat banklari tomonidan istiqbolli investitsiya loyihalarini kreditlashni kengaytirish makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va yuqori iqtisodiy o'sish sur'atlarini saqlab qolishning zaruriy shartlaridan biri sifatida e'tirof etilgan¹. Mamlakatimiz iqtisodiyotini o'sishida tijorat banklari tomonidan investitsion loyihalarini moliyalashtirishning ahamiyati yildan-yilga oshib bormoqda. Iqtisodiyotning muhim tarmoqlari tijorat banklari kreditlari yordamida moliyalashtirilmoqda, yangidan-yangi investitsion loyihalar asosida faoliyat ko'rsatuvchi korxonalar tashkil etilmoqda, yangi texnologiyalarga asoslangan ishlab chiqarishlar va xizmat turlari joriy etilib, turli xildagi yangi mahsulot turlari yaratilmoqda.

Bu esa, o'z navbatida, tijorat banklarining investitsion loyihalarini kreditlash samaradorligini oshirish zaruriyatini yuzaga keltiradi. Hozirgi davrda tijorat banklarida muddati o'tgan kreditlar miqdorining katta ekanligi, kreditlarning foiz stavkalarini yuqori ekanligi banklarning kreditlash samaradorligini past ekanligidan dalolat beradi. Hozirgi vaqtda ijtimoiy-iqtisodiy hayotni tijorat banklari faoliyatisiz, ularning moliyaviy ko'magisiz tasavvur etish mumkin emas. Sababi tijorat banklari orqali korxonalarning investitsiya loyihalarini hamda mijozlarni kredit mablag'lari bilan ta'minlab, mamlakatda investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda asosiy pog'ona vazifasini bajaradi va shu orqali, jamiyatda umumiy makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga o'z hissasini qo'shadi.

Mamlakat iqtisodiyotini modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashtirishning ahamiyati yildan-yilga oshib bormoqda. Tijorat banklarining kreditlari yordamida iqtisodiyotning muhim tarmoqlari moliyalashtirilmoqda, yangidan-yangi investitsiya loyihalari barpo etilmoqda, aholi uchun qo'shimcha ish joylari shakllantirilmoqda va yangi mahsulot turlarini yaratish ishlari rivojlantirilmoqda.

Tijorat banklari faoliyatining investitsiya loyihalarini moliyalashtirishdagi roli borasida Prezident Sh.Mirziyoyev tomonidan "Bank investitsiya faoliyatiga o'z mablag'lari bilan birga, tashqaridan moliyalashti-

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasini rivojlantirish strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni//O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami. –Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.

rish manbalarini jalb etish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqishi kerak", deya ta'kidlangan. Bu esa, "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi Qonuni (2019), O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-maydagi PF-5992-son "2020–2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida"gi Farmonlari, 2020-yil 9-yanvardagi PQ-4563-son "O'zbekiston Respublikasining 2020–2022-yillarga mo'ljallangan investitsiya dasturini amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi² va barqarorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorlari va mazkur sohaga tegishli boshqa huquqiy-me'yoriy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda hamda yuqoridagi keltirilgan muammolarni hal qilish yo'llarini va tijorat banklarida investitsion kreditlash tizimini ilmiy-nazariy va uslubiy jihatdan chuqur tadqiq etish muhim vazifa hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Prof. O.I. Lavrushinning fikriga ko'ra, kreditning samaradorligini tavsiflovchi ko'rsatkichlar tizimi mavjud bo'lib, ular orasida muammoli kreditlar va kreditlarning daromadlilikini tavsiflovchi ko'rsatkichlar muhim o'rin egallaydi³.

Prof. N.E. Sokolinskayaning xulosasiga ko'ra, risklarni diqqat bilan kuzatish, sifatli kredit yig'ma jildini shakllantirish, kreditlash jarayonini boshqarish uchun yaxshi ma'lumotlar bazasiga ega bo'lish kreditning sifat mazmunini ta'minlashning asosiy jihatlari hisoblanadi⁴.

S.Vayn o'z tadqiqotlari natijalariga asoslangan holda, kreditlarning samaradorligini ta'minlashda kreditlar bo'yicha tashqil etiladigan zaxiralarning darajasini muhim o'rin tutishini e'tirof etgan⁵.

Xalqaro ta'mirlash va taraqqiyot banki ekspertlarining tavsiyasiga ko'ra, tijorat banklari kreditlarining samaradorligini ta'minlashda kreditlardan ko'rilgan zararlarni qoplashga mo'ljallangan zaxira ajratmalarining me'yoriy darajalarini ta'minlash va kreditlardan olinadigan foizli daromadlarning barqarorligiga erishish muhim ahamiyat kasb etadi⁶.

J.Sinkining fikriga ko'ra, tijorat banklari kreditlarining samaradorligini ta'minlashda kredit oluvchi mijozning pul oqimini tahlil qilish asosiy o'rinni egallaydi⁷.

Tijorat banklarida investitsiyaviy faoliyatning samaradorligi va ularni rivojlantirish hamda baholash masalalari bilan ko'plab xorijiy hamda mahalliy iqtisodchi olimlari shug'ullanishgan. Mazkur masala bo'yicha ilmiy tadqiqot olib borgan xorijlik iqtisodchi olimlardan:

Bundan tashqari Rossiyalik taniqli iqtisodchi olim T.Mazurina (2013) investitsion loyihalarni tijorat banklari kreditlari hisobidan kreditlashni rivojlantirish uchun quyidagi sharoitlarning mavjud bo'lishini asoslab bergan:

- davlatning samarali investitsiya va sanoat siyosatining mavjudligi (moliyaviy resurslarni aniq joylashtirish yo'nalishlari ko'rsatilgan holda);
- investitsion loyihalarini amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan risklarni qisqartirish asosiy yo'nalishi bo'lgan investitsiyalar infratuzilmasini rivojlantirish;
- korxonalarning investitsion jozibadorligini oshirish⁸.

I.Yudinaning (2013) ilmiy tadqiqotlari natijalariga ko'ra, rivojlanayotgan mamlakatlarda tijorat banklarining investitsion kreditlash amaliyotini rivojlantirishning zaruriy sharti – bu risklarni diversifikatsiya qilish deb hisoblaydi⁹.

O'zbek olimlaridan professor N.Karimovning ilmiy ishida investitsion loyihalarni tijorat banklari orqali moliyalashtirish mexanizmini takomillashtirishdagi asosiy muammolar sifatida tijorat banklarining investitsion kredit berish salohiyatini oshirish muammosi, tijorat banklarida investitsion faoliyatni moliyalashtirish risklarini boshqarish samaradorligining pastligi, tijorat banklariga investitsion loyihalar bo'yicha mijozlar tomonidan taqdim etilayotgan biznes rejalarning texnik-iqtisodiy jihatdan yetarli darajada asoslanmaganligi va ularning banklar tomonidan talab darajasida tahlil etilmayotganligi hamda kredit shartnomalari tuzishdagi kamchiliklarning mavjudligi, hukumatning kafolati asosida olingan investitsion kreditlardan foydalanish samaradorligining past ekanligi kabi omillarni keltirib o'tgan¹⁰.

2 Manba: <https://lex.uz/> – sayt ma'lumotlari.

3 Лаврушин О.И. Банковское дело: современная система кредитования. – М.: КНОРУС, 2008. – С. 36-37.

4 Соколинская Н.Э. Проблемы менеджмента кредитного портфеля в современных условиях//Банковское дело. – Москва, 1999. – №9. – С. 18-19.

5 Вайн С. Оптимизация ресурсов современного банка. – М.: Альпина Паблишер, 2013. – С. 150-151.

6 www.worldbank.org – Xalqaro tiklanish va taraqqiyot banki.

7 Синки Дж. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг. Пер. с англ. – М.: Альпина Паблишер, 2017. – С. 485 – 486.

8 Мазурина Т.Ю. Банковское инвестиционное кредитование: современное состояние, проблемы и перспективы развития// Деньги и кредит.–Москва, 2013.–№4.–С. 33.

9 Юдина И.Н. Банковская система в развивающихся экономиках: опыт становления, развития и кризисов. Монография.–М.: ИНФРА-М, 2013.–С.

10 Karimov N. "Iqtisodiy integratsiyalashuv sharoitida investitsiyalarni moliyalashtirishning bozor mexanizmlarini joriy etish muammolari"

Bugungi kunda mamlakatda tijorat banklarining investitsiyaviy faoliyatini takomillashtirish jarayonlarida bir qancha kamchiliklar mavjud. Shu sababli, tijorat banklarining investitsion loyihalarni kreditlash amaliyotidagi mavjud muammolarini aniqlash, xorijiy banklar kreditlash amaliyotining ustuvor tomonlarini amaliy tahlillar asosida o'rganish, ularning bu sohadagi ilg'or tajribalarini, O'zbekistondagi tijorat banklari kreditlash amaliyotida joriy qilish yuzasidan aniq asoslanagan ilmiy takliflar taqdim etish, ushbu ilmiy maqolaning asosiy maqsadi hisobladi.

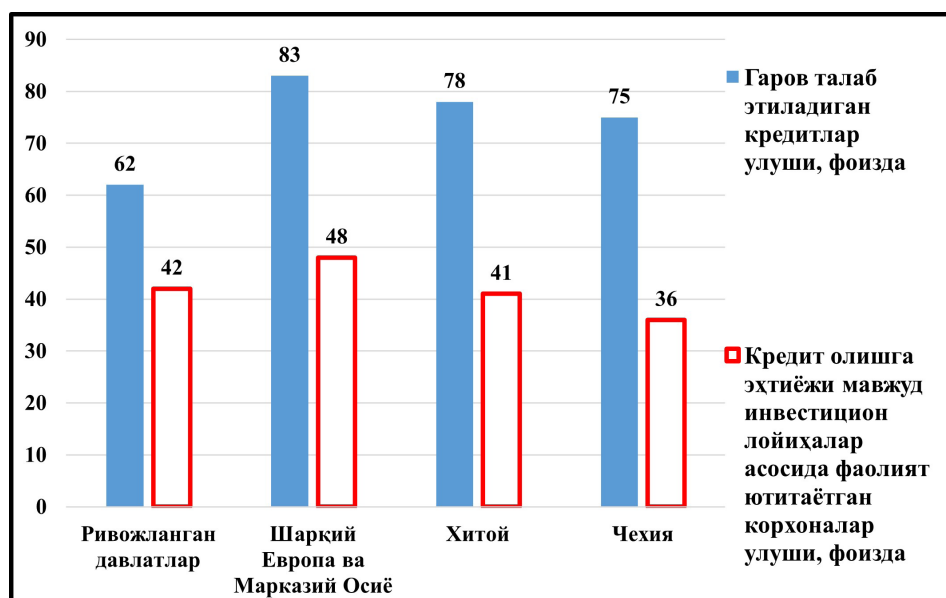
TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotni olib borishda analiz va sintez, induksiya va deduksiya, statistika va taqqoslash kabi tadqiqot usullaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida olingan natijalarning qisqacha tavsifi: investitsion muhit jozibadorligini oshirishda banklarning rolini oshirishning ahamiyati, hamda banklarining investitsion faoliyatda ishtirokining ahamiyati va rolini institutsional jihatdan asoslab berish; investitsion muhit jozibadorligini oshirishda banklarning banklarining roli va ularning huquqiy asoslarini o'rganish; O'zbekistonda tijorat banklarining investitsion faoliyatining zamonaviy holati, asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlari va samaradorlik darajasini tahlil qilish; tijorat banklarining investitsiya faoliyatiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash; investitsiya faoliyatida tijorat banklarini rivojlantirishning xorij tajribasini o'rganish va investitsion faoliyatda tijorat banklarining ishtirokini faollashtirish yo'nalishlari bo'yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat.

TAHLILLAR VA NATIJALAR

Tijorat banklarining uzoq muddatli investitsion kreditlari O'zbekiston iqtisodiyoti rivojlanishining barqarorligini ta'minlashning zaruriy shartlaridan biri hisoblanadi. O'zbekistonda iqtisodiyotni rivojlantirish yo'lida oxirgi 10-yilda tijorat banklari tomonidan kreditlash hajmi 35 marotaba ko'paygani albatta, quvonarli. Biroq bizga ma'lumki rivojlanish va taraqqiyot jarayoni shiddatli raqobat tus olib, muammolar asosida mukammallashib boradi. Banklar tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda, ularni likvidiligi past degan baho berilmoqda. Bu ushbu korxonalarga bank kreditlarini ajratishda muammolarni yuzaga keltirib chiqarmoqda. Ushbu muammolarni hal qilish yo'llarini va boshqarish usullarining ilmiy-nazariy hamda uslubiy jihatdan chuqur tadqiq etish muhim vazifa hisoblanadi.

Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, investitsiya loyihalar asosida faoliyat ko'rsatadigan korxonalarning bank kreditlariga bo'lgan talabi rivojlanayotgan davlatlarda birmuncha yuqori hisoblanadi. Rivojlangan davlatlarda o'rtacha 40 foiz korxonalarning kredit olishga ehtiyoji mavjud bo'lsa, Sharqiy Yevropa va Markaziy Osiyo mamlakatlariga ushbu ko'rsatkich 45 foizdan 60 foizgacha bo'lganligini kuzatish mumkin. Shu bilan birga kreditlash jarayonida garov talab etilishi rivojlangan mamlakatlarda o'rtacha 60 foizdan yuqori bo'lsa, Sharqiy Yevropa va Markaziy Osiyo mamlakatlarida o'rtacha 80 %dan yuqoriligini ko'rsatish lozim (1-rasm).

1-rasm: Jahonda investitsiya loyihalar asosida faoliyat ko'rsatadigan korxonalari darajasining bank kreditlariga bo'lgan talabi, foizda¹¹

11 mavzusidagi iqtisod fanlari doktori ilmiy darajasini olish uchun dissertatsiya avtoreferati. Toshkent – 2007. 7-10 b.
Manba: <http://www.worldbank.org/> – sayt ma'lumotlari;

Yuqoridagi davlatlar tajribasidan kelib chiqqan holda korxonalarning investitsiya loyihalarini kreditlash aholining turmush darajasini oshirish, aholi bandligi, ularning iqtisodiy faolligini oshirish kabi aniq ijtimoiy – iqtisodiy muammolarni hal qilishga yo'naltirilishi lozim. Dunyo amaliyotida sinalgan investitsiya kreditlashning tajribasidan O'zbekiston Respublikasida ushbu yo'nalishdagi bozorning shakllanayotganligi sharoitida uning ijobiy tomonlaridan foydalanish nazariy va amaliy jihatdan muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Rivojlangan davlatlar qatoridan o'rin olgan Rossiya Federatsiyasining investitsiya loyihalarini moliyalashtirilishi o'rganilganda mamlakatda, aynan investitsiya loyiha kreditlariga bo'lgan talab va taklifda katta nomutanosiblik mavjudligi aniqlandi. Rossiyada 30 mlrd. AQSh dollari miqdorida investitsiya loyihalarga kreditlar ajratilgan, ammo talab 50 mlrd. AQSh dollariga teng bo'lgan. Ma'lumotlarga ko'ra, ajratilgan kreditlarning 60 foiz banklarga, 40 foiz kredit tashkilotlari hissasiga to'g'ri keladi. Rossiyada beriladigan investitsiya loyihalarga kreditlarning o'rtacha miqdori 45-50 ming. AQSh dollarini tashkil etib, o'rtacha muddati 5-6-yilni va o'rtacha foiz stavkasi esa 4-5 foizni tashkil etadi. Rossiyada investitsiya loyihalarni kreditlash jarayoni, bu kreditlarning miqdori 10 ming. AQSh dollaridan bir necha mln. AQSh dollariga tengligini, muddati 30-35-yilgacha berilishi va foiz stavkasi 3-15 foizga tengligini ta'kidlab o'tish joizdir. Barcha mamlakatlardagi singari Rossiya Federatsiyasida ham investitsiya loyihalarga imtiyozli kreditlar ajratiladi va ko'p hollarda ular qishloq xo'jaligi va sanoatda ishlab chiqarish faoliyati bilan shug'ullanuvchilardir. Kreditlarning samaradorligi haqida so'z yuritilganda, Rossiyadagi ko'pgina kredit tashkilotlarining tavakkalchilik portfeli xalqaro me'yorlarga mos keladi. Har ikkinchi kredit tashkilotining muddati o'tgan qarzdorligi 2,7 foizdan oshmagan. Bundan tashqari kredit tashkilotlari juda yaxshi rentabellik bilan faoliyat ko'rsatmoqda va bu ko'rsatkich o'rtacha 127 foizni tashkil etmoqda.

1-jadval: Banklarning investitsiya jarayonlaridagi ishtiroki¹²

Ko'rsatkich	Iqtisodiyot sektoriga yo'naltirilgan investitsiyalar, trln.so'mda
2015-yil	8,5
2016-yil	10,2
2017-yil	12,2
2018-yil	16,1
2019-yil	107,3
2020-yil	189,9
2021-yil	202,0
2022-yil	244,9

1-jadval ma'lumotlari tijorat banklari o'z mablag'larini 2014-yildan 2022-yilgacha bo'lgan davrda iqtisodiyotning real sektori korxonalarini modernizatsiya qilish, texnik va qayta jihozlash hamda ishlab chiqarishni diversifikatsiyalashga doir loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlash maqsadlari uchun yo'naltirgan.

XULOSALAR

2022-yilning 1 may holatiga ko'ra, respublikamiz tijorat banklari muammoli kreditlarining brutto kreditlar hajmidagi salmog'i 5,2 foizni tashkil etdi. Bu esa, xalqaro bank amaliyotida umumqabul qilingan chegaraviy darajadan (5 %) yuqoridir. Tijorat banklari aksiyalarining investitsion jozibadorlik darajasining past ekanligi va inflyatsiya darajasining yuqori ekanligi va milliy valyutaning devalvatsiya sur'atining yuqori ekanligi mamlakat tijorat banklari aksiyalarining investitsion jozibadorligini oshirishga to'sqinlik qilmoqda.

Fikrimizcha, respublikamiz tijorat banklarining investitsion jozibadorligini ta'minlash uchun quyidagi tadbirlarni amalga oshirish lozim:

- Tijorat banklarining investitsion jozibadorligini aktivlarning rentabelligini oshirish hisobiga ta'minlash uchun, birinchidan, sof foizli spread ko'rsatkichining me'yoriy darajasini (1,25%) ta'minlash kerak; ikkinchidan, sof foizli marja ko'rsatkichining me'yoriy darajasini ta'minlash lozim; uchinchidan, tijorat banklari sof foydasining o'sish sur'ati bilan brutto aktivlarining o'sish sur'atlari o'rtasidagi mutanosiblikni ta'minlash zarur.
- Tijorat banklari kredit portfelining sifatini oshirish bilan bog'liq bo'lgan muammolarning ularning investitsion jozibadorligiga nisbatan yuzaga kelgan salbiy ta'siriga barham berish maqsadida, birinchidan, kreditlardan ko'riladigan zararlarni qoplashga mo'ljallangan zaxira ajratmalarining me'yoriy darajasini (1,0%) ta'minlash kerak; ikkinchidan, tijorat banklari kredit portfelining diversifikatsiya darajasini

12 O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki yillik hisobotlari //www.cbu.uz.

chakana kreditlarning brutto kreditlar hajmidagi salmog'ini oshirish va kreditlarni mijozlarning tarmoq xususiyatiga ko'ra joylashtirishni yaxshilash hisobiga oshirish lozim; uchinchi, davlat dasturlari va doirasida berilgan imtiyozli kreditlar bo'yicha kredit riski bo'yicha javobgarlikni tijorat banklari zimmasidan olib tashlash kerak.

- Tijorat banklari aksiyalarining investitsion jozibadorligini ta'minlash uchun, birinchidan, inflyatsiya darajasini va milliy valyutaning qadrsizlanish sur'atini pasaytirish orqali banklarning aksiyalariga qilingan investitsiyalarning real qiymatini pasayishiga chek qo'yish lozim; ikkinchi, investorlarning tijorat banklarining aksiyalariga qilingan investitsiyalardan oladigan daromadlari soliqqa tortilmasligi kerak; uchinchi, tijorat banki regulativ kapitalining rentabelligi ko'rsatkichining me'yoriy darajasini (15%) ta'minlash zarur.
- investitsiya loyihalarni – kreditlash amaliyotining qaytarishlik tamoyiliga ko'ra har bir kredit bo'yicha kredit turiga, loyihaning o'zini-o'zi qoplash muddatiga, kredit berilayotgan iqtisodiyot tarmog'iga qarab kreditni bir necha bosqichlarga bo'lgan holda qaytarishni tashkil etish hamda kreditni kuzatib, mijozga maslahat xizmatlarini ko'rsatib borish;
- mamlakatdagi asosiy tarmoqlarni modernizatsiya qilishni, xususan investitsiya loyihalarini banklar tomonidan moliyalashtirishda loyihaviy moliyalashtirish usulidan foydalanish ko'lamini kengaytirish uchun banklarning o'zlik aktivlari hajmini oshirish;
- tijorat banklarining investitsiya siyosatini takomillashtirish jumladan, aktivlar tuzilmasida investitsiya aktivlari ulushini oshirish, investitsiya portfeli tuzilmasini optimallashtirish, daromad bermaydigan aktivlarni sotish orqali bank aktivlarining diversifikatsiya darajasini oshirish hamda investitsiya bo'limlarning tashkiliy tuzilmasini mustahkamlash lozim deb hisoblaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Faulkender, Michael W. W. and WANG, Rong. Corporate Financial Policy and the Value of Cash. (2006). Journal of Finance. 61.
2. Wang H., Liang P., Li H., Yang R. "Financing Sources, R&D Investment and Enterprise Risk" // Procedia Computer Science 91 (2016) 122 – 130 p. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877050916312303>.
3. Мазурина Т.Ю. Банковское инвестиционное кредитование: современное состояние, проблемы и перспективы развития// Деньги и кредит.–Москва, 2013.–№4.–С. 33.
4. Юдина И.Н. Банковская система в развивающихся экономиках: опыт становления, развития и кризисов. Монография.–М.: ИНФРА-М, 2013.–С.
5. Abdvakhidov, F. T., Norov, A. R., Nurmuxammedov, A. Y., Berdiyev, A. O., & Yunusov, I. S. o'g'li. (2022). Mechanisms to Increase the Efficiency of the Country's Economy. Spanish Journal of Innovation and Integrity, 5, 441-446. Retrieved from <http://sjii.indexedresearch.org/index.php/sjii/article/view/165>.
6. Manba: <http://www.worldbank.org/> – sayt ma'lumotlari.
7. Manba: <https://dlib.eastview.com/browse/doc/34896577> – sayt ma'lumotlari.
8. Manba: <https://stat.uz/uz/> va <http://cbu.uz/uz/> sayt ma'lumotlari.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.